

Ο Εραστής της Γης

Anna Papamanoli-Guest

Αρχαιολόγος-Εθνολόγος
Μέλος της Εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας

Ἦτοι μὲν πρόϊστα Χάος γένετ'· αὐτὰρ ἔπειτα
Γαῖ' εὐρύστερνος, πάντων ἔδος ἀσφαλὲς αἰεὶ [...]
ἠδ' Ἔρος, ὃς κάλλιστος ἐν ἀθανάτοισι θεοῖσι [...]
[...] Γαῖα δέ τοι πρότον μὲν ἐγένετο Ἴσον ἑαυτῇ
Οὐρανὸν ἀστερόενθ' ἵνα μιν περὶ πάντα καλύπτει,
ᾧφρ' εἶη μακάρεσσι θεοῖς ἔδος ἀσφαλὲς αἰεὶ [...]
[...] αὐτὰρ ἔπειτα Οὐρανῷ εὐνηθεῖσα τέκ' Ὀκεανὸν βαθυδίνην¹

Η Γη λοιπόν γέννησε τα πάντα, αρχίζοντας από τον Ουρανό –μέλλοντα εξ ύψους εραστή της– που μαζί του θα γεννήσει ακόμα και τον Ωκεανό... Εν αρχή όμως ην ο Έρος. Χωρίς αυτόν δεν θα υπήρχε τίποτα...

Η κοσμογονική εξήγηση που μας άφησε κληρονομιά ο Ησίοδος εκφράζει το πανανθρώπινο διαχρονικό βίωμα – ότι η Γη που γεννά τη βλάστηση είναι γένους θηλυκού.

Από τότε που ο άνθρωπος επινόησε την καλλιέργεια, σε όλα τα πλάτη του πλανήτη σε δοξασιές και παραδόσεις που εξαρτώνται από το τοπικό περιβάλλον, τις εποχές του χρόνου, τις ιστορικές περιόδους και την πολιτισμική ψυχοσύνθεση των κατά τόπους αγροτών, η γη είναι γυναίκα – από θεά ως σκλάβα.

Όσο πιο εξαρτημένη είναι η ανθρώπινη κοινωνία από τη γη τόσο οι μύθοι, οι δοξασιές και η απορρέουσα συμπεριφορά –δηλαδή τα αγροτικά έθιμα– είναι βαθιά ριζωμένα σε αυτήν. Καμία καταστροφή –ούτε καν η διάβρωση του χρόνου– δεν έχει ως πρόσφατα εξοντώσει το σπέρμα που γεννά η σχέση του αγρότη με τη γη – σχέση βαθύτατα ερωτική, αφού απ' αυτήν εξαρτάται η ζωή.

Ο Καλόγερος

Όταν η γη προσφέρεται στο όργωμα, στη σπορά και δίνει τους καρπούς της στον άνθρωπο, η σχέση είναι διαρκής κι εντάσσεται στο χρόνο, σαν ένας γάμος βασισμένος στην αμοιβαία παραδοχή και αλληλεξάρτηση – που έχει βέβαια και τ' απροσδόκητά του.

Όπως γεμάτη απροσδόκητα

είναι και η καρποφορία της σποράς, μια βοήθεια ή μια υπενθύμιση στη Μάνα-Γη όταν εγκυμονεί –δηλαδή το χειμώνα– είναι κάτι απαραίτητο. Εξ ου και τα έθιμα εικονικής καλλιέργειας που εκτελούνται ανά τον κόσμο, όπως στην Ινδία, αλλά και σε διάφορες περιοχές της Ευρώπης που έχουν παρεμφερές κλίμα, στη Γαλλία, σε χώρες των Βαλκανίων και βέβαια στην Ελλάδα. Καταγραμμένα και μελετημένα κάτω από το όνομα *δρώμενα*, τα διάφορα χειμωνιάτικα έθιμα με κοινό σκοπό τη μέλλουσα συγκομιδή ποικίλλουν ως προς τον τρόπο έκφρασης.²

Ένα από τα γνησιότερα, σε απευθείας σχέση με τη γη, είναι ο ονομαζόμενος *Καλόγερος* που διαδραματίζεται στο τέλος της Αποκριάς σε αγροτικές περιοχές της Μακεδονίας, κυρίως εκεί όπου έχουν μεταναστεύσει Θρακιώτες.³

Πρόκειται για ένα επιμελώς οργανωμένο ανδρικό δρώμενο, όπου ο καθένας έχει το ρόλο του και επεμβαίνει σε απόλυτη σύμπνοια με τους άλλους – σαν μια καλοδουλεμένη θεατρική παράσταση όπου ο αυτοσχεδιασμός δένει απλά με το σύνολο.

Το θέμα είναι βέβαια το εικονικό όργωμα και η σπορά. Το ξύλινο αλέτρι γίνεται βασιλικό όχημα, αφού επάνω του κάθεται ο Βασιλιάς. Στη θέση των ζώων το τραβούν δύο άνδρες δυνατοί, ενώ άλλοι δύο, που ενσαρκώνουν τις αρνητικές δυ-

1. Ο Βασιλιάς πάνω στο άρμα-άρτρο, στο δρώμενο του Καλόγερου.

2. Ο Καλόγερος-Σπορέας και Βροχή.

νάμεις, υποκρίνονται ότι προσπαθούν να εμποδίσουν την πρόοδο του αρότρου και να καταστρέψουν το όργωμα. Όλα βέβαια θα έχουν αίσιο τέλος, αφού σκοπός του δρώμενου είναι η προστασία της σποράς – δηλαδή η ομαλή εγκυμοσύνη της Γης.

Δύο πρόσωπα έχουν ρόλο ξεχωριστό και καίριο. Ο Σπορέας-Βροχή, που ονομάζεται Καλόγερος, σκορπίζει σπόρους μέσα από ένα κόσκινο, ενώ με μια βρεμένη λινάτσα δεμένη στην άκρη ενός καλαμιού ραντίζει τους πάντες και τα πάντα, υπενθυμίζοντας έτσι στον Νεφεληγέρτη την ανάγκη βροχής. Ο άλλος, με απάνω του ριγμένο ένα τσουβάλι, σαν γυναικείο

φόρεμα, παίζει δήθεν μουσική με μια λύρα σε σχήμα φαλλού και αναφωνεί φράσεις μαγικές που θα φέρουν τη γονιμότητα. Είναι η Βάβω.

Μετά το τέλος της σποράς οι ηθοποιοί του αγροτικού θιάσου, χοροπηδώντας συντονισμένα γυρίζουν στα χωράφια και στους δρόμους του χωριού αναφωνώντας ρυθμικά: *Τα πεπόνια να γίνουν χοντρά σαν τα στήθη της βασίλισσας [...] τα καλαμπόκια να γίνουν μεγάλα σαν το φαλλό του βασιλιά [...]*

Αν οι αναπαραστάσεις καλλιέργειας είναι έθιμα διαχρονικά και διεθνή, εδώ κάποια στοιχεία εκφράζουν μια μυθική πρώτη ύλη και έναν ιδιόζοντα τρόπο συμπεριφοράς σε σχέση με τη Γη, ήδη γνωστό από το παρελθόν. Αρχίζοντας από την αειθαλή και διαχρονική Βάβω.⁴

Από τον καιρό που η τροφός Ιάμβη κατάφερε, μ' ένα χυδαίο αστείο και με πολλή γυναικεία συμπαράσταση, να παρηγορήσει τη Δήμητρα για το χαμό της Περσεφόνης, η γηραιά Βάβω, αγγελιοφόρος της αήττητης δύναμης της ζωής, έχει πολύ απλά διασχίσει το χρόνο. Φυσικά οι διάφοροι μύθοι και οι εορτές που την μεταφέρουν και την ακολουθούν ποικίλλουν ανάλογα με το χρόνο και τον τόπο. Από τους Ορφικούς και την αγανακτισμένη αναφορά του Κλήμη Αλεξανδρέως ως τη σύγχρονη Ημέρα της Βάβως, στις 8 Ιανουαρίου στα χωριά της Μακεδονίας –όπου τελευταία έχουν εισχωρήσει κάποια στοιχεία δήθεν αντίδρασης καταπιεσμένων γυναικών– ήταν ημέρα καθαρά αφιερωμένη στη γυναικεία γονιμότητα.⁵ Σχεδόν όλα τα διακριτικά στοιχεία επιτρέπουν, στον ελληνικό χώρο, έναν στενό συσχετισμό με τα αρχαία Αλλά.⁶ Η λατρεία της Δήμητρας παράλληλη και συνδυασμένη με αυτήν του Διονύσου –την εποχή που η Περσεφόνη συζεί με τον Πλούτωνα– ήταν ελπίδα ζωής.

Το πρόσωπο της Βάβως έχει ταυτιστεί με την αναντικατάστατη, πολύτιμη μαμή του χωριού. Επόμενο και φυσικό ν' αντισταθεί στο χρόνο και να πρωταγωνιστεί σε δρώμενα γονιμότητας. Ο ρόλος της Βάβως μέσα στο δρώμενο του Καλόγερου, σύμφωνα με την περιγραφή του Βιζυηνού, δεν είναι κάτι το καινούριο.⁷

Εξίσου χαρακτηριστικός της συμπεριφοράς του έλληνα αγρότη είναι ο ομαδικός χορευτικός βηματισμός συντονισμένος με τον ρυθμικό λόγο και βέβαια το περιεχόμενο του λόγου αυτού. Μέσα στο δρώμενο –δράση για τη γονιμότητα της γης– αυθόρμητα, αυτοσχέδια και ζωντανά, η ομάδα των γεωργών εκτελεί αυτό που θα αναγνωριζόταν σαν χορικό σε παρά-

3. Πάλη της καλής σοδειάς με τα κακά δαιμόνια.

σταση αρχαίου δράματος ή μάλλον αρχαίας κωμωδίας. Κορυφαίοι του χορού, η Βάβω και ο Καλόγερος, αρθρώνουν συγχρόνως την επόμενη γονιμοποιητική φράση που θα επαναλάβει η ομάδα. Οι αγρότες δεν γνωρίζουν βέβαια το χορό του αρχαίου θεάτρου. Τον δημιουργούν.

Οι μαγικές φράσεις που ξεστομίζει ο ίδιος ο Καλόγερος αρκούν για να χαρακτηρίσουν το πρόσωπό του και όλο το δρώμενο ως ότι γίνεται πιο αντι-καλογερικό. Ονομασίες, όπως Καλόγερος, Βαβώγεροι, Μωμόεροι, Γέροι, καλύπτουν τα χειμερινά έθιμα που πίσω τους διαγράφονται τ' ανάλογα αρχαία απευθυνόμενα στη Μάνα-Γη Δήμητρα και στην αόρατη δύναμη γονιμοποίησης κρυμμένη βαθιά στη γη, που τότε ονόμαζαν Διόνυσσο.

Τότε και τώρα η παράκληση που εκφράζεται με το εικονικό όργωμα είναι να γυρίσει σύντομα, όμορφη και γελαστή, η Περσεφόνη.

Οι Γέροι

Όταν μες στην καρδιά του χειμώνα η γη ξεραμένη, διψασμένη και κάπου κάπου σκεπασμένη μ' ένα άσπρο σεντόνι από χιόνι που τη χωρίζει από τα εξ ουρανού γονιμοποιά ύδατα και το μέλλον της βλάστησης είναι σκοτεινό, η αγωνία κορυφώνεται. Σε τόπους όπου πλανάται η απειλή της ξηρασίας, αγρότες και βοσκοί ψάχνουν σημεία για τη μέλλουσα εξ ύψους υγρασία. Συνηθισμένη είναι η σχετική μαγική την εποχή του Χειμερινού Ηλιοστασίου και κυρίως κατά το Δωδεκαήμερο ανά τον κόσμο, όπως στην Ινδία, την Αγγλία, σε χώρες των Βαλκανίων και βέβαια στην Ελλάδα.⁸

4. Η Βάβω με τη λύρα της – σύμβολο και ενσάρκωση της δημιουργίας.

5. Η Βάβω με τη δημιουργική της διάθεση.

Η αίτηση γονιμοποίησης της άγριας γης, που τα βλαστάρια της θα θρέψουν αρνιά και κατσίκια εκφράζεται χωρίς περιστροφές από τους *Γέρους* της Σκύρου.

Γέροι ονομάζονται – μα μόνο γέροι δεν είναι. Νέοι, εύρωστοι, δυνατοί, καλυμμένοι με προβιές και ζωσμένοι με κουδούνια κοπαδιών που ζυγίζουν ως και 50 κιλά, ξεχύνονται χοροπηδώντας ρυθμικά και χτυπώντας με το ραβδί τη γη της Σκύρου – τις Απόκριες φυσικά.

Όλοι οι νέοι Σκυριανοί γίνονται *Γέροι* μια φορά το χρόνο. Όσοι έχουν μεταναστεύσει γυρίζουν πίσω γι' αυτό και μόνο, πόσο μάλλον που έχουν όλοι γίνει *Γέροι* από παιδιά. Γιατί δεν *υτύνεσαι* αλλά *γίνεσαι* Γέρος. Και όταν *γίνεις* Γέρος, μόλις στα-

6. Οι Γέροι είναι καλυμμένοι με προβιές και ζωσμένοι με κουδούνια κοπαδιών που ζυγίζουν ως και 50 κιλά.

7. Οι Γέροι τις Απόκριες ξεχύνονται στους δρόμους χτυπώντας με το ραβδί τους τη γη της Σκύρου.

8. Τραγόμορφοι Γέροι με ανθισμένα ξύλα και νεαρές Κορέλες χορεύουν συντονισμένα.

θείς στα πόδια σου, αυτό εγγράφεται στα κύτταρα. Ον σύνθετο, μεταξύ τράγου και βοσκού, η οντότητα αυτή δηλώνει με δύναμη, ήχο και παλμό, την τοπική ταυτότητα.

Στα βουνά της Σκύρου ζουν κοπάδια αιγοπρόβατα που κινδυνεύουν να πεθάνουν το χειμώνα. Αυτός είναι άλλωστε και ο μύθος που δικαιολογεί το έθιμο.

Ήταν, λέει, μια φορά ένας γέρος και μια γριά που είχαν πολλά κοπάδια ψηλά στο βουνό. Έπεσε βαρυχειμωνιά, χιόνια σκέπασαν τη γη, ούτε ένα βλαστάρι για να φάνε τα ζώα. Ένα πρωί βρέθηκαν όλα πεθαμένα. Απ' την απελπισία οι γεροβοσκοί ζώσπηκαν τα κουδούνια των κοπαδιών και ροβόλησαν κάτω στο χωριό για να μάθουν όλοι με το θόρυβο την καταστροφή που τους χτύπησε.

Το μύθο αυτό διηγούνται οι γέροι Σκυριανοί την ώρα που οι κατ' ευφημισμόν Γέροι δονούν τη Γη με τα πηδήματά τους.

Καλυμμένοι πίσω από τ' όνομα Γέρος, κάτω από την τραγίσια προβιά με τα πρόσθετα κουδούνια, με το χορευτικό βηματισμό που φτάνει βαθιά στη γη, οι νέοι της Σκύρου θυμίζουν έντονα τον κατ' εξοχήν αρχαίο προστάτη των βοσκών, τον *αίγιπόδην, δικέρωτον φιλόκροτον Πάνα* του Ομηρικού Ύμνου εις Πάνα.

Στα αρχαία κείμενα, οι αναφορές στον Πάνα ποικίλλουν βέβαια ανάλογα με το συγγραφέα και την εποχή. Για τον Ηρόδοτο, μας έρχεται από την Αίγυπτο και είναι γιος του Ερμή και της Πηνελόπης.⁹ Συνεχής και στενή είναι η σχέση του με τις Νύμφες Ορειάδες ή Κρηνίδες, μέχρι που αναφέρεται σαν γιος της Νύμφης της δρυός Δρυόπης ή της αμπέλου Οινειόδος. Εφευρέτης του αυλού, εμπνευστής του πανι-

κού, προστάτης των βοσκών στην Αρκαδία, ο Παν εκφράζει τ' αρσενικά στοιχεία της άγριας φύσης, που έχει τους δικούς της άγνωστους, ανεξέλεγκτους και ισχυρούς νόμους, αυτής που κάνει να γεννιούνται τα κατσίκια, αυτής που, για τους απαταχού βοσκούς, σύμβολό της είναι ο τράγος.

Σε άλλες αρχαίες ή και σύγχρονες μυθολογίες ο τράγος ενσαρκώνει θεϊκές δυνάμεις γονιμότητας. Με τον ελληνικό τρόπο σκέψης έχει δικαίωμα σε (του προσδίδεται) ένα μέρος ανθρώπινης φύσης. Έτσι ο δρόμος για την ταύτιση μένει ανοιχτός.

Αν θέλουμε να πιστέψουμε τον Πλούταρχο, ο Παν πνίγηκε στη θάλασσα.¹⁰ Αρκετά χρόνια αργότερα ο Πausanias αναφέρει τη σπηλιά του Μαραθώνα αφιερωμένη στον

Πάνα και τις Νύμφες.¹¹ Όπως καλά γνωρίζουν οι αρχαιολόγοι, η βουκολική αυτή λατρεία είναι κοινή σε πάρα πολλά σπήλαια του ελληνικού γεωγραφικού χώρου από τον 6ο αι. π.Χ. ως και τους πρώτους χριστιανικούς αιώνες.¹² Πασίγνωστο είναι επίσης ότι κατά την ύστερη αρχαιότητα ο Παν και οι Νύμφες είχαν ενσωματωθεί στον ευρύτερο κύκλο των χειμερινών εθίμων αφιερωμένων στη λατρεία του Διονύσου, όπως τα κατ' αγρούς *Διονύσια* όταν –όπως τα λέει ο Αριστοφάνης– *κῶμοι* Σατύρων, Σειληνών, Μαινάδων και Νυμφών κατέκλυζαν οργιαστικά την ύπαιθρο.¹³ Πιο πειστική από τον γραπτό λόγο είναι η εικονογραφία. Γνωστό είναι επίσης ότι η λατρεία του χθόνιου δημιουργού Διονύσου είχε συσχετισθεί με αυτήν της Δήμητρας.

Συμπεριφορές αρχαίες που έσβησαν από μόνες τους από τη σήψη του χρόνου, από τη ροή της Ιστορίας και που αντικαταστάθηκαν από άλλες σεμνές χριστιανικές τελετές.

Προστάτης των βοσκών του ορθόδοξου ελληνισμού είναι βέβαια ο Άγιος Γεώργης. Η λατρεία του είναι πολύ σημαντική στη Σκύρο. Καβαλάρης λαμπερός εξοντώνει το κακό και σώζει τα θηλυκά παρθένα νερά που αναβλύζουν μέσα από τη γη – εκεί

που άλλοτε ξεπηδούσαν οι Νύμφες Κρηνίδες. Άλλωστε στη Σκύρο, όπως και σε πολλά άλλα μέρη, συχνά οι πηγές ονομάζονται *Νύφη*.

Η περιγραφή, καταγωγή και εξήγηση του έθιμου των Γέρων έχει απασχολήσει πολλούς μελετητές από το 1841 ως σήμερα – που έχει φυσικά υποστεί κάποιες μεταβολές.¹⁴ Παλαιότερα υπήρχαν και άλλα πρόσωπα, όπως ο Φράγκος, η Κυρία, ενώ οι *Κορέλες* που ως Νύμφες χόρευαν γύρω από τις ομάδες των τραγόμορφων Γέρων, ήταν αγόρια μεταμφιεσμένα. Αυτό το γεγονός εξηγήθηκε ως κατάλοιπο της παρουσίας του Αχιλλέα στη Σκύρο υπό μορφήν κόρης, ενώ αλλού θεωρήθηκε απλώς σαν μια *κουρέλα* ντυμένη με... *κουρέλια*.

Από τότε που οι κόρες κοινωνικά σεβαστών οικογενειών μπορούν να συμμετέχουν στα αποκριάτικα έθιμα, οι *Κορέλες* είναι κορίτσια ντυμένα με τοπικές ενδυμασίες. Η λατινικής προέλευσης κατάληξη -έλα δηλώνει ότι το έθιμο υπήρχε στα χρόνια της βενετικής κυριαρχίας στη Σκύρο και είναι ίσως μαζί με τον, τώρα εξανισθέντα, Φράγκο, πιθανή ένδειξη ιστορικής συνέχειας των Γέρων.

Τραγόμορφες μεταμφιέσεις με κουδούνια και μάσκες κατακλύζουν τις Κυριακές της Αποκριάς διάφορα μέρη της ελληνικής υπαίθρου από τη Μακεδονία ως την Κρήτη, πολλές χώρες των Βαλκανίων, αλλά και την Κορσική.

Οι Γέροι της Σκύρου έχουν δικό τους τρόπο ύπαρξης. Εκτός από την παιδιόθεν ταύτιση με το τραγόμορφο ον και από την ενεργό συμμετοχή της οικογένειας στην τελετουργία της μεταμφίεσης, *ιδιάζων* είναι ο βηματισμός.

Τη ρυθμική δόνηση των κουδουνιών προκαλεί το πόδι που χτυπά τη γη, πρώτα με τα δάχτυλα και μετά με τη φτέρνα.

Όσο πλησιάζει το τέλος της Αποκριάς, τόσο πληθαίνουν οι ομάδες των Γέρων που χοροπηδούν χτυπώντας τη γη μ' ένα κοντάρι (γκλίτσα) που η άκρη του έχει ανθίσει. Στο αποκορύφωμα οι ομάδες των Γέρων σχηματίζουν κύκλους με

9α, β. Γέρος *γίνεσαι* από μικρό παιδί. Είναι μεγάλη κούραση και μεγάλη ευτυχία.

κέντρο τ' ανθισμένα ξύλα, ενώ γύρω τους όμορφες, σεμνές και ελκυστικές χορεύουν οι *Κορέλες*.

«Δώσε βλαστάρια να φάνε τα κοπάδια» είναι το μήνυμα. Η γη το δέχεται.

Πώς και γιατί υπάρχει το έθιμο των Γέρων; Ο κόσμος της άγριας βλάστησης που κυφορεί η γη και τρέφει τα αιγοπρόβατα, πάνω στις βουνοκορφές και τις πλαγιές, δεν παίρνει από λόγια. Όσο υπάρχουν ακόμα πάνω στα βουνά κοπάδια και βοσκοί, η επιβίωση των στοιχείων που περιέχονται στη φύση του Πανός είναι βιοτική ανάγκη. Άλλωστε τα έθιμα είναι όπως τ' άγρια χόρτα. Φυτρώνουν μόνα τους όταν, όπου και όπως τα γεννά η Γη.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

¹ Ησίοδος, *Θεογονία* 126-134.

² Αικ. Κακούρη, *Γενετική του θεάτρου*, Αθήνα 1987· Υ. de Sike, *Fêtes et croyances populaires en Europe*, Paris 1994· Α. Papamanoli-Guest, *Grèce: Fêtes et rites*, Paris 1991.

³ Γ. Μέγας, *Ελληνικές γιορτές*, Αθήνα 1957, ²1988.

⁴ *Ομηρικός Ύμνος εις την Δήμητρα* 200-205.

⁵ Κλήμης ο Αλεξανδρεύς, *Προτρεπτικός* 2.21.1.

⁶ Μέγας, *ό.π.*, σ. 91.

⁷ Στο *ίδιο*, σ. 102.

⁸ De Sike, *ό.π.*

⁹ Ηρόδοτος, *Ιστορίαι*, βιβλίο Β' (Ευτέρπη) 145.

¹⁰ Πλούταρχος, *Περί των εκλειοπτών χρηστηρίων* 17.

¹¹ Πausanias, *Αττικά* 32.

¹² Α. Λαμπράκη, «Η σπηλιά του Λερά στην Κρήτη. Ιστορική εποχή», *ΑΔ* 35 (1980).

¹³ Αριστοφάνης, *Αχαρνείς* 237, 1152.

¹⁴ Τζ. Κουλεντιανού, *Ο χορός των τράγων της Σκύρου*, Αθήνα 1977.

The Earth Lover

Anna Papamanoli-Guest

The cosmogonic explanation endowed by Hesiod expresses throughout time the universal experience that Earth who gives birth to all flora offspring is of the feminine gender. Ever since man has invented cultivation, earth has been conceived as a woman, as it is obvious in beliefs and traditions that depend on the local environment, year seasons, historical periods and the cultural mentality of farmers. The more human society is conditioned by the earth, the more the relevant myths, beliefs and emanating behavior, that is the agricultural customs, are deeply rooted in its conscience. Thus, the traditional customs *Kalogeros* and *The Elders*, performed in rural areas of Macedonia and in the island of Skyros, respectively, are counted among the most genuine and earthly winter rituals that have been recorded and studied in Greece.